

Vlastimil Růžička – Jaromír Hajer

Pavouci (Araneae) mokřadů u Krásného Lesa (Krušné hory)

Spiders (Araneae) of wetlands near Krásný Les (Krušné Hory Mts.)

Úvod

Přehled významných mokřadů Krušných hor podávají Tábořský (1996) a Chytil et al. (1999). Během posledních let byli studováni pavouci některých těchto mokřadů (Buchar & Hajer 1999; Růžička & Hajer 1996, 2000, 2002). Předložená studie na tyto práce navazuje.

Materiál a metodika

Předmětem výzkumu arachnofauny byl jeden z malých a opomíjených krušnohorských mokřadů, který leží asi 2 km JV od obce Krásný Les (pole mapy síťového mapování organismů 5949). Rašeliniště tvořící jádro mokřadu je na jeho západním okraji odvodňováno do Horního rybníka, který je největším ze tří na sebe navazujících rybníků propojených vodotečí. Celková plocha mokřadu ležícího v nadmořské výšce 670 m je asi 1,8 ha. V důsledku intenzivního odvodňování se však tato plocha zmenšuje. Kulturní smrčina lemuující mokřad ještě v 50tých letech minulého století byla v 70tých letech zcela zničena. Imisní holina, která zde vznikla, byla postupně zalesňována především smrkem pichlavým (*Picea pungens*).

Materiál byl sbírán především metodou zemních pastí, umístěných na třech stanovištích od 21. června do 20. září 2003. V centrální části mokřadu byl materiál sbírán také individuálním sběrem a smýkáním.

Stanoviště č. 1. Čtyři pasti byly umístěny na okraji rákosinového porostu se skřípincem jezerním (*Schoenoplectus lacustris*) a skřípinou lesní (*Scirpus sylvaticus*).

Stanoviště č. 2. Tři pasti byly umístěny v nezastíněném podmáčeném porostu rašeliníků a hygrophilních mechů v centrální části mokřadu.

Stanoviště č. 3. Tři pasti byly umístěny v řídkém, nezastíněném porostu sítiny sivé (*Juncus inflexus*). Sítinový porost byl v důsledku odvodnění a mimořádného sucha v r. 2003 zaschlý.

Pro hodnocení získaného materiálu jsme použili druhové charakteristiky, které uvádějí Buchar a Růžička (2002). Stanoviště, která ten který druh osidluje, jsou podle stupně původnosti rozdělena do tří kategorií:

I Klimaxová stanoviště, která jsou minimálně narušena činností člověka.

II Druhotná, polopřirozená stanoviště (kulturní lesy, druhově bohaté louky a pastviny...).

III Pravidelně narušovaná stanoviště (intenzivně obhospodařované louky a pole, ruderaly).

U každého druhu jsou vypsány všechny typy obývaných stanovišť. Základní hodnoty jsou tištěny normálním fontem, stanoviště nápadně preferovaná jsou tištěna tučně.

Nomenklatura podle katalogu pavouků české republiky (Buchar & Růžička 2002).

Výsledky a diskuse

Celkem bylo získáno 468 exemplářů pavouků příslušejících ke 37 druhům (Tab. 1).

Charakteru stanoviště odpovídá, že prakticky všechny zjištěné druhy obývají převážně středně vlhká až velmi vlhká stanoviště. Více než dvacet exemplářů jsou zastoupeny druhy *Oedothorax gibbosus*, *O. retusus*, *Pardosa amentata*, *P. prativaga*, *P. pullata* a *Pirata hygrophilus*.

Rozdíly mezi jednotlivými stanovišti nejsou výrazné. Drobné sedentární druhy čeledi Linyphiidae snad mohou indikovat vlhkostní poměry na lokalitách – *Oedothorax gibbosus* osidluje ve vlhkostním spektru více vlhká, až bažinatá stanoviště, zatímco *Oedothorax retusus* osidluje středně vlhká stanoviště, i kulturní louky (Růžička 2002); výskyt prvního z nich byl zjištěn převážně v centrální části mokřadu (stanoviště č. 2), výskyt druhého z nich téměř výhradně v okrajových částech (stanoviště č. 1 a 3).

Pro posouzení hodnoty stanoviště z hlediska ochrany přírody využíváme zastoupení exemplářů těchto druhů, které se vyskytují výhradně nebo přednostně na stanovištích minimálně narušených činností člověka. Podíl těchto druhů činí v chráněných územích obvykle kolem 20 % (Růžička 1987) a i na lokalitách předchozích výzkumů zmíněných v úvodu činil desítky procent. V získaném materiálu byly zjištěny pouze tři druhy upřednostňující původní stanoviště, a to *Bathyphantes approximatus*, *Walckenaeria nudipalpis* a *Arctosa leopardus*, celkem ve čtyřech exemplářích, což představuje necelé jedno procento exemplářů. Naopak, v materiálu se objevuje patnáct druhů, které se vyskytují i na pravidelně narušovaných stanovištích, mezi nimi i druh *Pardosa agrestis* charakteristický pro ruderální stanoviště. Na mokřadu již tedy nepřežívá žádné cenné společenství pavouků.

Poděkování

Materiál byl zpracován za podpory Grantové agentury AV ČR (Projekt č. 95007015).

Summary

Spiders of wetlands near the village Krásný Les in Krušné Hory Mts. were investigated. Hygrophilous species *Oedothorax gibbosus*, *O. retusus*, *Pardosa amentata*, *P. pratvaga*, *P. pullata* and *Pirata hygrophilus* prevail. Only three species (in four specimens) typical for climax habitats were recorded: *Bathyphantes approximatus*, *Walckenaeria nudipalpis* and *Arctosa leopardus*. On the other hand, numerous species, such as *Erigone atra*, *Oedothorax retusus*, *Trochosa ruricola* and mainly *Pardosa agrestis*, are able to colonize disturbed habitats. The wetland lost its value for survival of valuable spider communities.

Literatura

- Buchar, J. & Hajer, J., 1999: Arachnofauna navržené přírodní rezervace „Prameniště Chomutovky“. Spiders of the projected natural reserve “Prameniště Chomutovky”. Sborník Okresního muzea v Mostě, řada přírodovědná, 20/21 [1998/1999]: 23–32 (in Czech, English summary).
- Buchar J. & Růžička V. 2002: Catalogue of spiders of the Czech Republic. Peres, Praha, 351 pp.
- Chytil J., Hakrová P., Hudec K., Husák Š., Jandová J. & Pellantová J. (eds) 1999: Mokřady České republiky – přehled vodních a mokřadních lokalit ČR. Český ramsarský výbor, Mikulov, 328 s.
- Růžička V., 1987: Biodiagnostic evaluation of epigeic spider communities. Ekológia (ČSSR), 6: 345–357.
- Růžička V. 2002: Communities of spiders (Arachnida) in the wet meadows. In Kvěšet J., Jeník J. & Soukupová L. (eds), Freshwater wetlands and their sustainable future. Man and the Biosphere Series 28. Unesco and Parthenon Publishing, Paris, New York and Lancaster, pp. 373–381.
- Růžička V. & Hajer J. 1996: Arachnofauna lokality Černá luka v Přírodním parku Východní Krušné hory. Spiders of the Černá Luka locality in the East Krušné hory Mountains Nature Park. Fauna Bohem. septentr. 21: 93–98 (in Czech, English summary).
- Růžička V. & Hajer J. 2000: Pavouci (Araneae) mokřadů Lučiny u Tisé (Boh. bor. occ.). The spiders (Araneae) of wetlands Lučiny near Tisá (Boh. bor. occ.). Sborník Okresního muzea v Mostě, řada přírodovědná 22: 13–18 (in Czech, English summary).
- Růžička V. & Hajer J. 2002: Pavouci rašeliniště „U jezera“ v Krušných horách. Spiders of the peat bog “U Jezera” in Krušné Hory Mts. (North Bohemia). Sborník Okresního muzea v Mostě, řada přírodovědná 24: 5–10 (in Czech, English summary).

Táborský I. 1996: Význačné mokřady severočeského úseku Krušných hor. Bedeutende Sumpflokalitäten des nordböhmischen Gebietes des Erzgebirges. Sborník Okresního muzea v Mostě, řada přírodovědná 18: 69–75 (in Czech, German summary).

Adresy autorů:

RNDr. Vlastimil Růžička, CSc., Entomologický ústav AV ČR, Branišovská 31, 370 05 České Budějovice

Doc. RNDr. Jaromír Hajer, CSc., Pedagogická fakulta UJEP, České Mládeže 8, 400 96 Ústí nad Labem

Tabulka 1. Přehled materiálu pavouků. Jsou uvedeny počty exemplářů získané na jednotlivých stanovištích. U každého druhu je uveden jeho výskyt na stanovištích různého stupně původnosti (viz Materiál a metodika).

		1	2	3
	Linyphiidae			
I, II	<i>Allomengea scopigera</i> (Grube, 1859)	2	1	–
I, II	<i>Allomengea vidua</i> (L. Koch, 1879)	1	–	–
I, II	<i>Bathyphantes approximatus</i> (O. P.-Cambridge, 1871)	1	–	–
I, II, III	<i>Bathyphantes gracilis</i> (Blackwall, 1841)	7	1	1
I, II, III	<i>Erigone atra</i> Blackwall, 1833	2	–	6
I, II	<i>Gnathonarium dentatum</i> (Wider, 1834)	2	–	–
I, II	<i>Gongyliidiellum vivum</i> (O. P.-Cambridge, 1875)	–	–	1
I, II	<i>Hypomma bituberculatum</i> (Wider, 1834)	–	–	1
I, II, III	<i>Oedothorax apicatus</i> (Blackwall, 1850)	–	–	2
I, II, III	<i>Oedothorax fuscus</i> (Blackwall, 1834)	1	2	6
I, II	<i>Oedothorax gibbosus</i> (Blackwall, 1841)	7	19	1
I, II, III	<i>Oedothorax retusus</i> (Westring, 1851)	36	1	54
I, II	<i>Walckenaeria cuspidata</i> Blackwall, 1833	2	–	–
I, II	<i>Walckenaeria kochi</i> (O. P.-Cambridge, 1872)	3	–	–
I, II	<i>Walckenaeria nudipalpis</i> (Westring, 1851)	–	–	1
I, II	<i>Walckenaeria vigilax</i> (Blackwall, 1853)	2	1	1
	Tetragnathidae			
I, II, III	<i>Pachygnatha clercki</i> Sundevall, 1823	9	–	–
	Araneidae			
I, II	<i>Araneus quadratus</i> Clerck, 1757	–	–	1
	Lycosidae			
I, II	<i>Alopecosa taeniata</i> (C. L. Koch, 1835)	–	–	1
I, II	<i>Arctosa leopardus</i> (Sundevall, 1833)	–	–	2
II, III	<i>Pardosa agrestis</i> (Westring, 1861)	1	–	8
I, II	<i>Pardosa amentata</i> (Clerck, 1757)	13	–	13
I, II, III	<i>Pardosa lugubris</i> (Walckenaer, 1802)	–	1	–
I, II, III	<i>Pardosa prativaga</i> (L. Koch, 1870)	28	8	37
I, II, III	<i>Pardosa pullata</i> (Clerck, 1757)	4	16	17
I, II	<i>Pirata hygrophilus</i> Thorell, 1872	62	26	6
I, II	<i>Pirata latitans</i> (Blackwall, 1841)	4	–	–
I, II	<i>Pirata piraticus</i> (Clerck, 1757)	14	1	–
I, II, III	<i>Trochosa ruricola</i> (De Geer, 1778)	2	–	4
	Pisauridae			
I, II, III	<i>Pisaura mirabilis</i> (Clerck, 1757)	1	–	–
	Agelenidae			
I, II	<i>Histopona torpida</i> (C. L. Koch, 1834)	–	1	–
	Amaurobiidae			
I, II	<i>Coelotes terrestris</i> (Wider, 1834)	6	1	6
	Clubionidae			
I, II	<i>Clubiona reclusa</i> O. P.-Cambridge, 1863	–	1	2
I, II	<i>Clubiona subtilis</i> L. Koch, 1867	–	1	–
	Gnaphosidae			
I, II, III	<i>Drassyllus lutetianus</i> (L. Koch, 1866)	2	–	1
I, II, III	<i>Zelotes subterraneus</i> (C. L. Koch, 1833)	–	–	1
	Zoridae			
I, II, III	<i>Zora spinimana</i> (Sundevall, 1833)	–	1	1